

Βιβλιοκριτική

Εγχειρίδιο ψυχοδυναμικής ψυχιατρικής Στέλιος Στυλιανίδης (επιμέλεια)

Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2021

Ένα εκπαιδευτικό σύγγραμμα ψυχιατρικής με ψυχοδυναμική θεώρηση είναι πολλαπλώς δύσκολο εγχείρημα. Κινδυνεύει να εγκλωβιστεί σε μονομέρεια –ακόμα και όταν επικαλείται τη βιοψυχοκοινωνική ολότητα– και σε εσωτερικό διάλογο μεταξύ των διαφορετικών ψυχοδυναμικών σχολών σκέψης και των αντίστοιχων προσεγγίσεων της ψυχοπαθολογίας. Ίσως εδώ να εδράζονται σημαντικοί λόγοι για το γεγονός ότι η βιβλιογραφία της σύγχρονης ψυχιατρικής στερείται κλινικών εκπαιδευτικών συγγραμμάτων ψυχοδυναμικής κατεύθυνσης με λίγες μόνο φωτεινές εξαιρέσεις. Το αντίστοιχο κενό στην ελληνική βιβλιογραφία έρχεται να καλύψει το «Εγχειρίδιο ψυχοδυναμικής ψυχιατρικής», γραμμένο από πολλούς αξιόλογους συναδέλφους, υπό την επιστημονική επιμέλεια του Στέλιου Στυλιανίδη.

Αποφεύγοντας τους προαναφερόμενους κινδύνους, το σύγγραμμα διαπνέεται από πλουραλισμό και σφαιρικότητα. Σε αυτό η παρουσίαση των διαταραχών και της θεραπευτικής αντιμετώπισής τους δεν αγνοεί αλλά εμπεριέχει την πληροφορία που προέρχεται από τις εξελίξεις στον χώρο των νευροεπιστημών και δεν παρακάμπτει αλλά αναδεικνύει την κλασική κλινική ψυχοπαθολογία. Αντιθέτως, σε πολλά άλλα σύγχρονα εκπαιδευτικά εγχειρίδια ψυχιατρικής παρατηρούμε να «συρρικνώνεται» κάθε άλλη θεραπευτική επιλογή πλην της φαρμακοθεραπείας και να αντικαθίσταται ο πλούτος των ψυχοπαθολογικών εκδηλώσεων με τα περιγραφικά διαγνωστικά κριτήρια των ταξινομικών συστημάτων. Σε αντίθεση επίσης με υπάρχοντα εγχειρίδια ψυχοδυναμικής κατεύθυνσης που έχουν κυκλοφορήσει στα Αγγλικά και έχουν κατά τα άλλα σημαντική συνεισφορά στη βιβλιογραφία, το παρόν εγχειρίδιο έχει τη γνωσιολογική και μεθοδολογική επάρκεια για τον σκοπό του, να είναι ένα ολοκληρωμένο σύγγραμμα κλινικής εκπαίδευσης στην ψυχιατρική γενικότερα.

Η πιο σημαντική προσφορά του συγγράμματος κατά τη γνώμη μου είναι η έμφασή του στην επικέντρωση της ψυχιατρικής στον ασθενή. Καθόλου μόνο ως εξαγγελία που γίνεται για να γίνει και μετά «ξεχνιέται» μέσα στην τεχνοκρατική ιατρική πράξη ή «συρρικνώνεται» σε τυπική δεοντολογία του επαγγέλματος. Αλλά με την κεντρική θέση που έχει ο ασθενής, η ατομικότητά του, ως φορέας του μοναδικού δικού του βιώματος και ως το ένα εκ των δύο μελών στη θεραπευτική σχέση. Η φαινομενολογική μελέτη των συμπτωμάτων και η αντίστοιχη προσπέλαση του βιώματος μέσω της κατανόησης και της συναισθαντικής στάσης και η επιδίωξη μέσω αυτών να οικοδομείται η θεραπευτική σχέση – μία σχέση που θερα-

πύει, όχι απλώς μία σχέση θεραπευτή-θεραπευόμενου – είναι θέματα που εμπεριέχονται, αναδεικνύονται, αλλά κυρίως διαπνέουν το εγχειρίδιο στην παρουσίαση κάθε ψυχοπαθολογικής κατηγορίας. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται φυσικά η έμφαση στην κοινοτική ψυχιατρική, στα δικαιώματα του ασθενούς και στη μετατόπιση του θεραπευτικού στόχου προς τις δικές του προσωπικές ανάγκες, όπως αντανάκλαται στη σύγχρονη έννοια της ανάκαμψης (recovery).

Μία πτυχή του παραπάνω πνεύματος νομίζω ότι αξίζει ιδιαίτερης επισήμανσης. Το ότι η ψυχιατρική πράξη είναι πράξη όχι μόνο για τον ασθενή αλλά και με τον ασθενή, παραδοσιακά διαπνέει τη διδασκαλία της. Αυτό τείνει τελευταία να ξεχαστεί δυστυχώς στην εκπαίδευση των ψυχιάτρων και άλλων κλινικών ψυχικής υγείας καθώς και στα αντίστοιχα εκπαιδευτικά συγγράμματα. Είναι αξιόπαινο ότι στο εγχειρίδιο αυτό υπάρχουν παντού κλινικά παραδείγματα κυρίως με τη μορφή κλινικών βινιέτων. Από αυτές τις ράγες δεν πρέπει να φύγουμε: δεν μπορεί να υπάρξει διδασκαλία της ψυχοπαθολογίας χωρίς τον ασθενή.

Ως μη προερχόμενος από την ψυχαναλυτική σχολή σκέψης, νιώθω την ανάγκη να τονίσω ότι πολλά εκπαιδευτικά θέματα σε αυτό το εγχειρίδιο που προέρχονται από την ψυχοδυναμική προσέγγιση, πρέπει να νοούνται ως γενικές κλινικές γνώσεις και δεξιότητες, τις οποίες ο κάθε κλινικός οφείλει να κατέχει. Η γνώση και η διάγνωση των μηχανισμών άμυνας, οι επιδράσεις του δεσμού και του ναρκισσισμού στην ψυχική συγκρότηση, στην ψυχοπαθολογία και στη θεραπευτική σχέση, οι διεργασίες μεταβίβασης-αντιμεταβίβασης, το θεραπευτικό πλαίσιο, δεν αφορούν μόνο την ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία αλλά κάθε ψυχολογική θεραπεία.

Εν κατακλείδι, το εγχειρίδιο αυτό αποτελεί σημαντική προσθήκη τόσο στην κλινική ψυχοδυναμική βιβλιογραφία της χώρας μας όσο και στα εκπαιδευτικά μέσα που διατίθενται για φοιτητές και επαγγελματίες της ψυχικής υγείας, κάθε κλινικής κατεύθυνσης και θεωρητικής προσέγγισης και όχι μόνο της ψυχαναλυτικής. Η πιο μεγάλη του όμως συνεισφορά είναι στην ανάδειξη και επικαιροποίηση της ιπποκρατικής επιταγής, η οποία από τον William Osler διατυπώνεται ως εξής: Ο καλός κλινικός θεραπεύει τη νόσο, ο σπουδαίος κλινικός θεραπεύει τον ασθενή που έχει τη νόσο.

Γιώργος Κωνσταντακόπουλος

Ψυχίατρος

A΄ Ψυχιατρική Κλινική, ΕΚΠΑ & Research
Department of Clinical, Education and Health
Psychology, University College London